

Erfgoed en de Omgevingswet

16-05-2023

Omgeving van het monument

Martin van Bleek

partner in
omgevingskwaliteit

Aanleiding

Verdrag van Granada – Maastricht 1985

Goedgekeurd 1993 + geratificeerd in 1994

<https://docplayer.nl/184175648-Europees-verdrag-ter-bescherming-van-het-bouwkundig-erfgoed-van-europa-granada-3-oktober-1985.html>

Doelstellingen Granada

- * Bescherming van het architectonische erfgoed tegen de gevolgen van atmosferische vervuiling;
- * Nieuwe en verbeterde financieringsfaciliteiten ter ondersteuning van de oude gebouwde omgeving;
- * Het geven van een nieuwe dimensie aan het begrip 'monument'.

Deze wet bevat veel bepalingen over erfgoed die nu gangbaar zijn in Nederland, alleen realiseren we ons dat niet

Bijvoorbeeld BRO 2012: bij ruimtelijke ontwikkelingen rekening houden met cultureel erfgoed

Aanleiding

In Nederland is de omgeving van het monument eng uitgelegd: alleen het kadastrale perceel monument

Een efficient Welstandstoezicht keek naar het gebouw in zijn omgeving. Daarom was de omgeving voldoende geborgd.

*Sindsdien ontwikkelingen waardoor welstand minder stringent, facultatief, inclusief vergunningvrije ontwikkelingen.
Omgeving onder druk.*

Komst O-wet

Kans om enkele zaken te repareren.

*Opgenomen in Besluit Kwaliteit Leefomgeving
Art 5.130*

Omgeving monument?

Omgeving monument?

Omgeving monument

Algemeen

Eenieder die een activiteit in de fysieke leefomgeving verricht is verplicht alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van diegene kunnen worden gevraagd om ontsiering, beschadiging of sloop te voorkomen van op grond van het omgevingsplan beschermde monumenten en archeologische monumenten (*gebaseerd op het Verdrag van Granada*).

Artikel 5.130 (behoud cultureel erfgoed), lid 2.d.1 van het Besluit Kwaliteit Leefomgeving
Voorkomen van aantasting van de omgeving van rijksmonumenten, voorbeschermde rijksmonumenten en monumenten die op grond van het omgevingsplan zijn beschermd (dus gemeentelijke of provinciale monumenten), voor zover die monumenten door die aantasting worden **ontsierd** of **beschadigd**.

Omgeving monument?

Instructieregels Omgevingsplan

Art. 5.130 BKL: Omgevingsplan moet regels bevatten voor:

Voorkomen van ontsiering, beschadiging of sloop van in het plan beschermde monumenten

Voorkomen van verplaatsen van zulke monumenten, tenzij voor het monument noodzakelijk

Bevorderen van het gebruik van monumenten

“het voorkomen van aantasting van de omgeving van (alle) monumenten, voor zover die monumenten door die aantasting worden ontsierd of beschadigd”

“ het voorkomen van aantasting van het karakter van beschermde gezichten en beschermde cultuurlandschappen door sloop van bestaande gebouwen, de bouw van nieuwe gebouwen of andere belangrijke veranderingen; en het conserveren en in stand houden van archeologische monumenten, bij voorkeur in situ.”

Het conserveren / in stand houden van archeologische monumenten, bij voorkeur in situ

DeSteege.pdf

Archief | H:/SPN/Omgevingswet%20en%20Erfgoed/Info%20provinciale%20bijeenkomsten/Serie%202/Presentaties/DeSteege.pdf

Onderbroken

Het zou fijn zijn als er rekening gehouden wordt met de omgeving van monumentale panden.

Schitterend monument waar alsmaar enorme vrachtwagens voor parkeren

Zo! Even 'n potatje scoren!

PIET PATAT

Alles weergeven

DeSteege.cartoon.pdf

DeSteege.pdf - Go...

Presentaties

Omgeving.monu...

Omgevingswijsl | ...

00:39
4-4-2019

Vragen

Afbakening

1. Wat is inhoudelijk de omgeving van een monument?
2. Hoe ver reikt deze 'omgeving'?
3. Wat kunnen we leren van onze burens?

Beoordeling

4. Wanneer wordt het monument ontsierd of beschadigd?
5. Hoe beoordeel je dit?

Verankering

6. Hoe is de 'omgeving' opgenomen in het huidige beleid?
7. Hoe ga je hier mee om onder de Omgevingswet?

Reikwijdte

Hoe ver reikt de omgeving van een monument?

- Aantasting monument door ingrepen in omgeving voorkomen
- Aanzicht en Waarde
- Directe omgeving
- Afhankelijk van aard
- Instandhouding en functioneren
- Maatregelen verbeteren 'leefmilieu' directe omgeving

Differentiëren in Omgeving

De bepaling betekent niet dat de **omgeving** van een monument beschermd is, maar dat men in de omgeving van een monument rekening moet houden met de **aanwezigheid** van het monument!
N.B. Het monument mag niet worden ontsierd en beschadigd.

De omgeving van elk type monument is anders. Dit betekent dat men moet **differentiëren** naar de aard en de ligging van een monument:

- Monument in een straatwand;
- Monumentale villa in een villapark;
- Vrijstaande bebouwing in een dorpsomgeving;
- Boerderijcomplex in het landschap;
- Beschermd buitenplaats binnen en landgoed;
- Kerktoren in een dorp in het landschap;
- Etc.

Praktijkvoorbeeld

Liander plaatst regelkast pal voor monument voor het Gemaal “De Volharding” in Velp

VELP – Natuur- en monumentliefhebbers kunnen hun ogen niet geloven: “Hoe is dit mogelijk?”. Is het een fout, een misverstand, gemakzucht of een bewuste en/of praktische keuze? Het antwoord laat nog even op zich wachten.

Enkele Reacties:

- > *“Hoe belachelijk dom kun je zijn om deze regelkast pal voor dit monumentale stoomgemaal te zetten!!!!”*
- > *“Te gek voor woorden Weg ermee!”*
- > *“Welke wethouder vond dit OK?”*
- > *“Liander is heel goed in onmogelijke plekken verzinnen om iets neer te zetten, weet ik uit ervaring”*
- > *“Hoe kan je uitgerekend deze plek verzinnen?? 🙄 Zonde...”*
- > *“Wat een aanfluiting. Dit kost weer veel geld ...!”*

Doel Handreiking

- voorkomen van aantasting monument door ingrepen in de omgeving
- voor het opstellen van beleid inzake DE OMGEVING van een monument (Verdrag van Granada)
- voor het verankeren van DE OMGEVING van een monument in het Omgevingswet instrumentarium, met name het Omgevingsplan
- tool voor gemeentelijke medewerkers, adviseurs en plannenmakers betrokken bij planvorming en beoordeling van initiatieven

Handreiking

Opzet:

Erfgoed van de gemeente – bestand (RM, PM, GM, BSDG)

Erfgoed verdient een goede omgevingskwaliteit

Goede data nodig van al het erfgoed, inclusief locaties

Directe omgeving monumenten opnemen op basiskaart

Verbanden tussen het erfgoed zien (analyse):

- solitair monument

- monument in de omgeving andere monumenten

- monument in een BSDG

Handreiking

Omgeving van een monument:

- * Inhoudelijk
- * Beleidsmatig
- * Communicatie

Inhoudelijk:

- * De zichtbaarheid en beleving van het monument
- * De instandhouding van het monument
- * Het functioneren van het monument
- * De (oorspronkelijke) betekenis van het monument
- * De waardering die toegekend wordt aan het monument

Handreiking zet in om gemeenten en hun adviseurs te begeleiden in het traject richting passende zorg voor de ingeving van hun monumenten en gezichten.

Handreiking

Volgorde van werkzaamheden:

Bestand

Analyse

Beleid

Bestand:

- * Het erfgoed van de gemeente zien als een bestand;
- * Inzicht nodig in aard en omvang;
- * Locatie van de monumenten exact aangeven;
- * Aanvullende info over typologie, functie en ligging;
- * Beeldbepalende of karakteristiek panden;
- * Overeenstemming nodig over het bestand.

Werkgroep De Data-Beet van de Federatie Grote Monumenten Gemeenten heeft een Erfgoedregistratie Standaard ontwikkeld.

<https://monumentengemeenten.nl/werkgroepen-2/werkgroep-data-beet/>

Handreiking

Stap 1: De omgeving van het monument op een basiskaart.

Als eerste stap het bestand in de omgeving op kaart zetten. Is in eerste instantie nog constaterend en niet analyserend.

In de kaartregistratie zullen patronen herkenbaar worden.

Clusteringen van monumenten in en bij beschermde gezichten en historische linten.

In combinatie met de kadastrale percelen levert dit een kaart op met vlakken, al dan niet aaneengesloten.

Stap 2: Analyse van de aanwezige cultuurhistorische waarden

De omgeving van het monument verder preciseren door de cultuurhistorische waarden in de context te betrekken. Denk hierbij aan bijvoorbeeld beeldbepalende of karakteristieke panden en ander cultuurhistorisch waardevol erfgoed.

Handreiking

Mogelijke situaties:

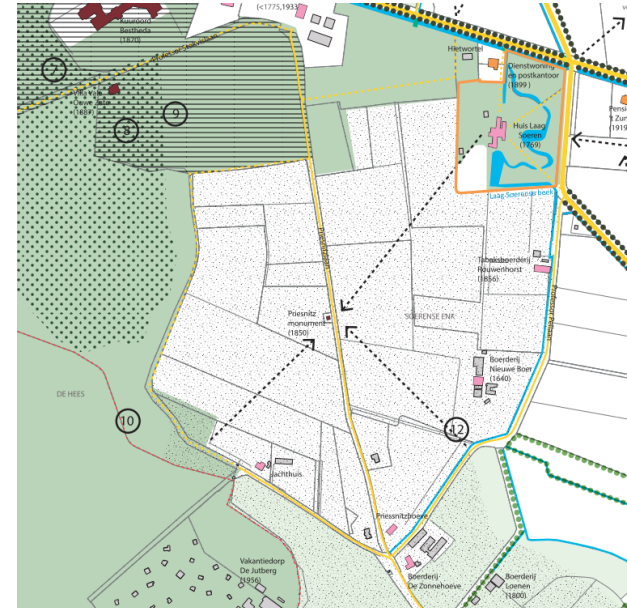
- * Solitair monument
- * Solitair monument in een beeldondersteunende omgeving
- * Een monument in een omgeving met meerdere monumenten
- * Een monument in een beschermd stads- of dorpsgezicht.

Handreiking

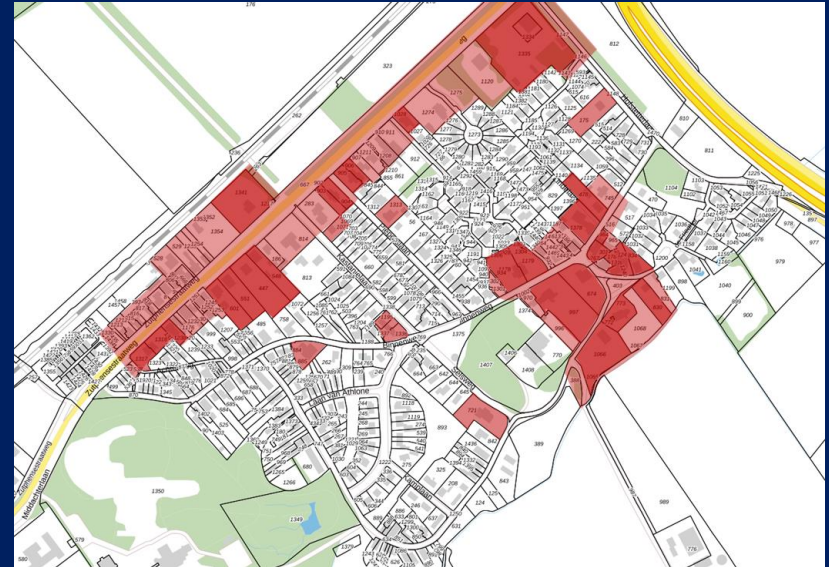

Priessnitzmonument in Laag Soeren (RM) heeft een solitaire positie in een open enk. Omgeving reikt ver.

Handreiking

Casus Villa Mon Repos, Ellecom

Ellecom heeft 35 monumenten, overwegend vrijstaande woonhuizen en villa's. Twee ensembles: langs de Zutphensestraatweg (11x), rondom de Friedhof (12x)
De Friedhof: historische dorpskern van Ellecom, waar het gradiënt beleefbaar is
Langs de Zutphensestraatweg: de historie van Ellecom als woon- en vakantiedorp voor welgestelden rond 1900. Hier is sprake van een heel ander ensemble met eigen onderscheidende karakteristieken.

Handreiking

Analyse relaties

ruimtelijke relatie

functionele relatie

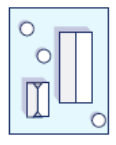
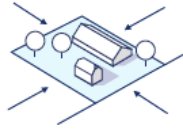
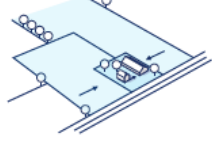
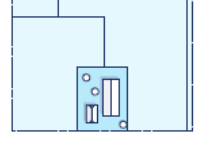
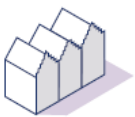
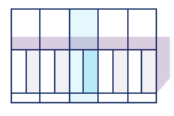
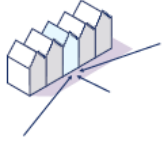
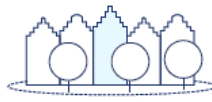
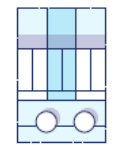
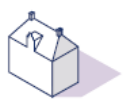
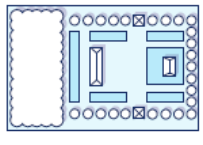
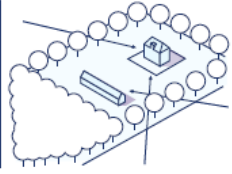
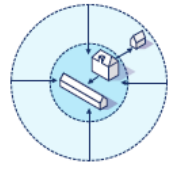
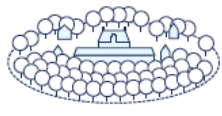
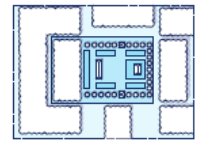
visuele relatie

- landschappelijk, stedenbouwkundig

- functioneren in zijn omgeving

- zichtlijnen, panorama's

Relatiematrix

	Aanzicht	Ligging	Zichtbaarheid	Relaties	Waardering omgeving	Afbakening
Boerderij 						
Historisch pand In een stedelijke context 						
Buitenplaats 						

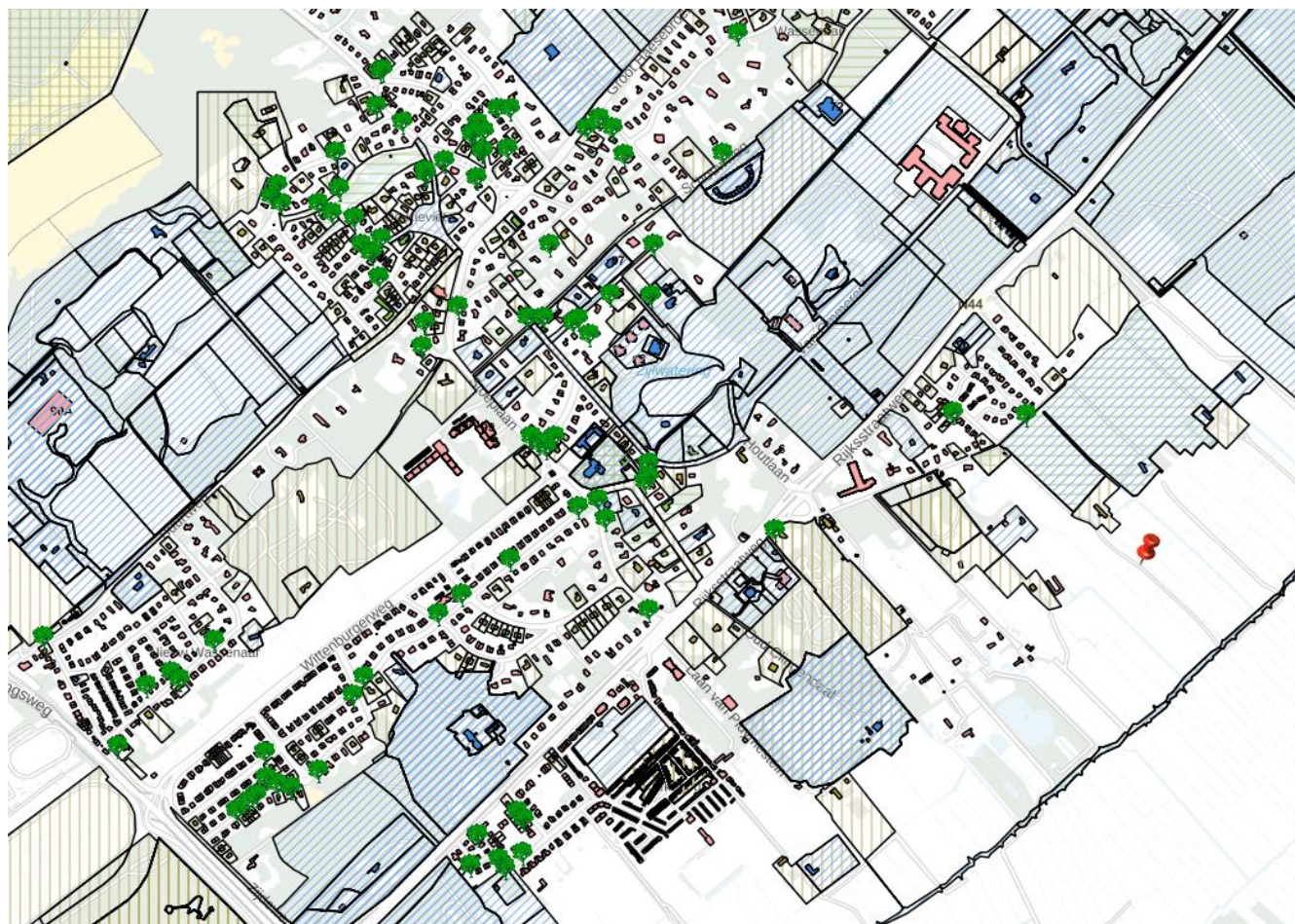
<https://www.wassenaar.nl/cultuur-historische-waardekaart>

Rijksmonument pand (blauw) / Rijksmonument perceel (gearceerd blauw)

Gem. monument pand (groen) / Gem. monument perceel (gearceerd groen)

Beeldbepalend pand (bruin) / Beeldbepalend perceel (gearceerd bruin)

Beschermd dorpsgezicht pand (roze)

Handreiking

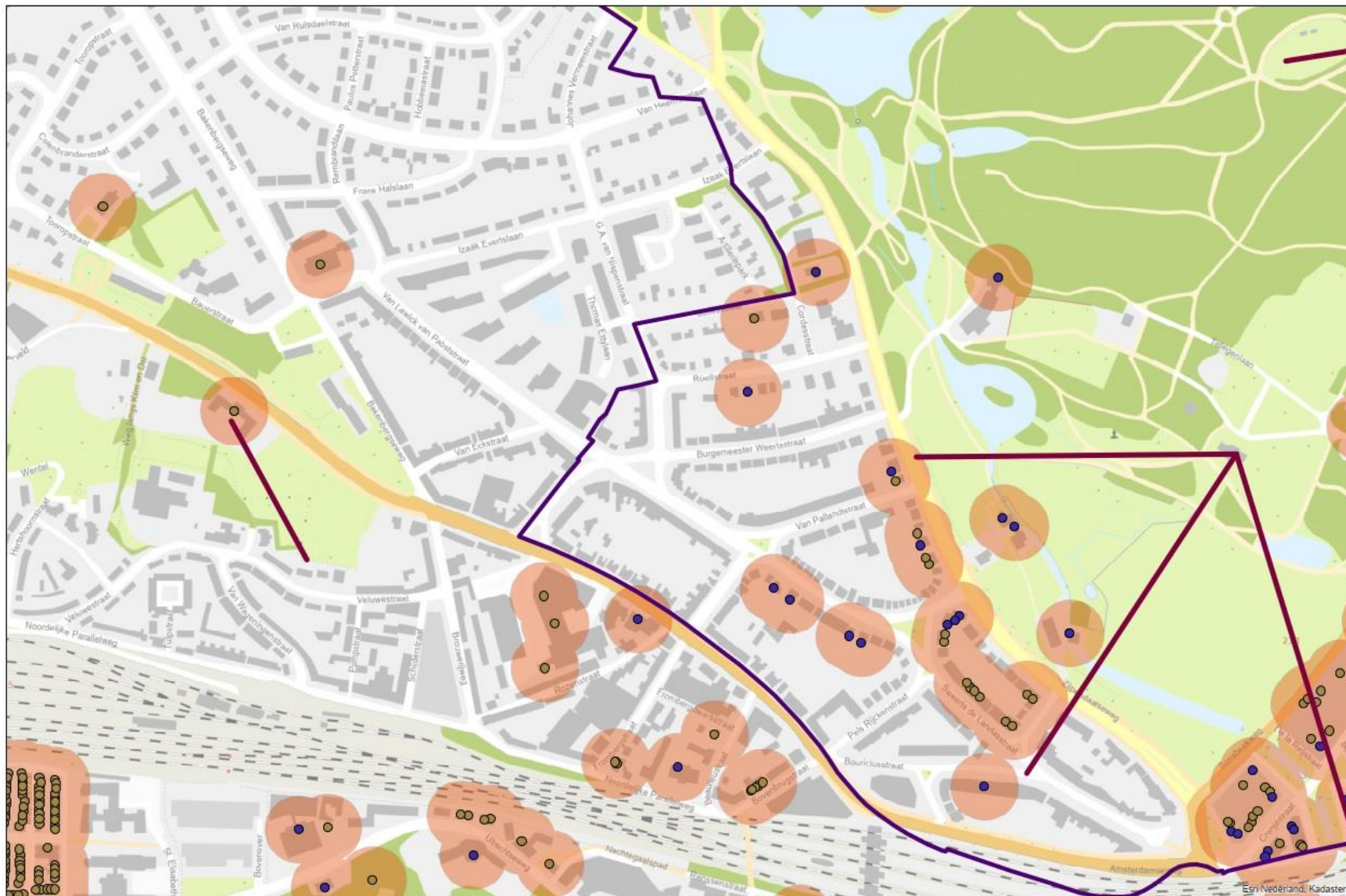
Einde analyse:

De fase van de analyse wordt afgesloten met het vaststellen van een kaart met onderbouwing en toelichting.

Kaart geeft aan welke gebieden worden gezien als omgeving van het monument. Bij de kaart hoort een onderbouwing waarin is aangegeven hoe de omgevingen tot stand zijn gekomen, inclusief een beschrijving van de betekenis van deze omgeving voor het aanwezige beschermde erfgoed.

Vervolgstap:

Opstellen beleid ten aanzien van de omgang met de omgeving van de monumenten.

Beleidsmatige uitgangspunten - 1

Vrijwaren van de ruimtelijke context van monumenten tegen aantasting die het monument ontsiert of beschadigd.

Waarborgen en versterken cultuurhistorische en ruimtelijke waarden van de (omgeving van) monumenten en waar mogelijk deze als uitgangspunt en kans te gebruiken bij nieuwe ontwikkelingen.

Activiteiten in de omgeving van een monument moeten geïnspireerd raken door de aanwezigheid en uitstraling van het monument.

Ambitie

Staan we achter minimumvarianten of gaan we voor de ideale situatie?

Beleidsmatige uitgangspunten - 2

Gericht op de huidige situatie.

Gericht op opname in het Omgevingsplan en aan te geven op de omgevingsplankaart.

De omgeving van het monument reikt verder dan alleen de oppervlakte van het beschermde object en/of het bijbehorende perceel – verlaten van de huidige interpretatie van de omgeving van monumenten.

NB. Per 01-01-2024 Tijdelijk Omgevingsplan. Wanneer dit plan wordt gewijzigd of verruimd, dan dient het beoordelingskader van de O-wet te worden gehanteerd, dus ook de omgeving van de monumenten.

Handreiking

De omgeving van het monument in beeld

Kaart met onderbouwing en toelichting waarop inzichtelijk is gemaakt welke gebieden worden gezien als de omgeving van het monument.

Opstellen beleid ten aanzien van de omgang met de omgeving van de monumenten

Volgorde:

Bestand

Analyse

Beleid

Verschijningsdatum: Februari 2023

Inhoud Handreiking

1. Waarom handreiking?
2. Stappenplan: om gefaseerd te komen tot beleid
3. Bestand: monumenten en hun omgeving goed in beeld
4. Analyse: komen tot een kaart met werkingsgebieden
5. Beleid: Ambities en regels voor behoud en ontwikkeling van monumenten en hun omgeving
6. Cyclisch werken: Blijven evalu(leren)

Relevante documenten - 1

Geactualiseerde Erfgoedverordening VNG

Handreiking begrippenkader cultureel erfgoed
onder de Omgevingswet

<https://www.cultureelerfgoed.nl/publicaties/publicaties/2020/01/01/handreiking-begrippenkader-cultureel-erfgoed-onder-de-omgevingswet>

Handreiking Omgeving van beschermde
monumenten (Gelders Genootschap)

<https://www.geldersgenootschap.nl/nieuws/omgevingswet-de-omgeving-van-het-beschermde-monument.aspx>

Relevante documenten-4

Voorbeeldregels cultureel erfgoed in O-plan
(Rho Adviseurs) voor:

- . gemeentelijke monumenten
- . gemeentelijk archeologisch monument
- . beschermde stads- en dorpsgezichten
- . cultuurlandschap

Publicatie medio 2023 door RCE

Kortom: Werk aan de winkel!

